

Dr. Ladik Gusztáv m. kir. titkos tanácsos, nyug. államtitkár,
az Országos Gyakorlati Közigazgatási Vizsgabizottság elnöke a gyakorlati közigazgatási vizsga tárgykörére és a vizsgáztatás módjára vonatkozóan a mellékelt javaslatokat terjesztette elő.

Mielőtt ezek tekintetében véglegesen állást foglalnék, kérem
Nagyméltóságodat,
Méltóságodat,
Nagyságodat, hogy ha a javaslatban foglaltakra észrevételeket kívánna tenni, szíveskedjék ezeket f. évi április hó 30-ig elnöki osztályomhoz eljuttatni.

Budapest, 1942. évi április hó 20.

dr. vitéz Keresztes-Fischer Ferenc s. k.
m. kir. titkos tanácsos,
m. kir. belügyminiszter.

Nagyméltóságú Belügyminiszter Úr! Kegyelmes Uram!

Nagyméltóságodnak azt a kitüntető bizalmát, hogy a gyakorlati közigazgatási vizsga ügyeinek vezetésére engem méltóztatott kijelölni, az ügynek tőlem telhető jó szolgálatával kívánnám meghálálni. Ez a törekvés indít az alábbi tiszteletteljes előterjesztés megtételére.

Nagyméltóságod méltóztatott azt a kívánságát hangsúlyozni, hogy a gyakorlati közigazgatási vizsga valóban gyakorlati célokat szolgáljon, és ne terelődjék az elmélet mezejére, amelynek művelése az egyetemi oktatásnak a feladata.

Már a köztisztviselők minősítéséről szóló 1883 : I. te. 3. §-a rámutatott a közigazgatási oktatás hiányosságára, amikor kilátásba helyezte, hogy: „egy közigazgatási tanfolyamnak berendezése és azzal kapcsolatos vizsgálati rendszer iránt minél előbb külön törvény fog intézkedni“. Sajnos, ez még ma is csak ígéret. Természetes, hogy ezeket a tanfolyamokat csak az egyetemeken kellene és lehetne megszervezni, hogy a közigazgatási pályára készülő *valamennyi* jogásznak alkalma nyíljon arra, hogy a szükséges közigazgatási szakismereteket rendszeres és kimerítő előadásokban és gyakorlatias szemináriumokban elsajátítsák.

Ezt a rendszeres gyakorlatias oktatást, amely *minden* jogász részére hozzáférhető, sőt kötelezővé is tehető volna, nem pótolhatják az 1929 : XXX. te. 66. §. (11), illetőleg az 1933 : XVI. te. 39. §. (12) bekezdése alapján rendezett továbbképző tanfolyamok, amelyekben a közigazgatási tisztviselőknek csak kis hányada vehet részt, és azokon a közigazgatási ismeretek

Nagyméltóságú

dr. vitéz Keresztes-Fischer Ferenc úrnak
m. kir. belügyminiszter

Budapest.

nem rendszeresen és nem kimerítő teljeségben kerülnek ismertetésre.

De sem az esetleg megvalósítandó egyetemi tanfolyamok, sem a továbbképző tanfolyamok nem pótolhatják a gyakorlati közigazgatási vizsgát, amelynek célja az, hogy a közigazgatási tisztviselőket képessé tegye arra, hogy a közügyeket a tételes jogszabályok alapján, illetőleg ezek szellemében, minél helyesebben intézzék.

A gyakorlati közigazgatási vizsgán tehát annak a megállapítására kell a főszűrt fektetni, ismeri-e a jelölt a tételes jogszabályokat, és tudja-e ezeket helyesen alkalmazni.

A gyakorlati közigazgatási vizsga megszervezésének elrendelésétől annak megvalósításáig eltelt fél évszázad kétségbevonhatatlan bizonyossága annak, hogy a kérdés megoldásának sok nehézség állja útját.

Az egyik sokat vitatott nehézséget, hogy t. i. egységes, avagy szakokra tagolt legyen-e a gyakorlati közigazgatási vizsga, már eldöntötte az 1933 : XVI. tc. 39. §-ának (3) bekezdése.

Még nagyobb nehézséggel jár azonban a vizsga anyagának kiválasztása, és az anyag körének pontos elhatárolása. Ez még ma is eldöntetlen kérdés.

Ebben a tekintetben az első terv az volt, hogy a vizsga anyagát a törvények felsorolásával állapítják meg.

Ezzel szemben az igazságügyminiszter (Szilágyi Dezső) foglalt állást, és leghelyesebbnek azt tartotta, ha a vizsga tárgyait általános tudományos elnevezésük szerint jelölik meg. Hogy azonban Szilágyi Dezső mennyire nem gondolt arra, hogy a vizsga az egyes tárgyak apró részleteire is kiterjedjen, igazolja az, hogy ő, a büntetőjog nagynevű egyetemi tanára, a büntetőjogból nem kívánt volna egyebet, mint a büntetőtörvények általános részének és a hivatali bűncselekményekre vonatkozó rendelkezéseknek az ismeretét; megkövetelte volna azonban a kihágási jogkörnek és eljárásnak, továbbá a nyomozó eljárásnak a számonkérését.

A vizsga tárgyai szempontjából valamennyi miniszter egyöntetűen azt hangoztatta, hogy a vizsga anyaga „felöl-

hetetlenül nagy“, hogy tehát részletekig terjedő ismereteket nem lehet a vizsgázóktól követelni, mert nincs emberi agy, amely az ismereteknek ekkora körét felölelni képes volna.

Azt hiszem, ezt az egyöntetű megállapítást ma is helyesnek kell elfogadnunk, vagyis a vizsga tárgyainak az anyagát azokra a lényeges ismeretekre kell korlátoznunk, amelyek tájékozódó áttekintést nyújtanak az egész anyag felett, és lehetővé teszik a részletes rendelkezések felkutatását.

Nehéz, de feltétlenül szükséges feladat tehát, hogy a vizsgaanyag körét pontosan megállapítsuk, mert a jelölt csak abból tudhatja meg, hogy mit kell megtanulnia, a vizsgáztató pedig azt, hogy mit lehet kérdeznie. Csak ilyen módon küszöbölhetjük ki azt a jogos panaszt, hogy ma a hasonló készültségű jelöltek egyike díesértet kap, ugyanakkor a másik egy másik bizottságnál elbukik.

Még csak arra akarok rámutatni, hogy azt az ismeretet, amelyet a jelölt a három évi gyakorlat révén sajátít el, nem szabad túl sokra értékelni.

A tisztviselő ugyanis gyakorlat útján csak abban az igazgatási ágban szerezhethet számottevő ismeretet, amelyben hosszabb időn, esetleg évtizedeken át dolgozott; de még ott is nem ritkán vet fel az élet ú. n. „érdekes“ eseteket, amelyeknek helyes megoldása még a gyakorlottaknak is fejlődést okoz.

Lehetetlen tehát még csak feltételezni is, hogy az a kezdő tisztviselő három év alatt a közigazgatás *valamennyi* ágában számottevő tájékozódást szerezhethetne, amikor a közigazgatásnak alig egy-két ágában lehetett alkalma dolgozni, és még abban sem igen bízzák kezdőre a nehezebb ügyek elintézését.

Az igazság tehát az, hogy a jelöltek — három évi gyakorlat után is — csak azzal az ismerettel állnak a vizgabizottság elé, amelyet a tételes jogszabályok megtanulásából merítettek.

Mindezeknek, elsősorban azonban a jó közigazgatás követelményeinek a szem előtt tartásával az alábbiakban kísérlem meg a gyakorlati közigazgatási vizsgával

kapcsolatos kérdéseknek a taglalását. Megjegyzem azonban, hogy fejtegetéseimben csak az *általános* vizsga és a *belügyi* szakvizsga érdekeit tartom szem előtt; a többi szakvizsga kívánalmainak a megítélésére ugyanis nem tartom magamat hivatottnak.

I. Vizsgatárgyak.

Ha abból indulunk ki, hogy a jogi életnek nincs olyan elrejtett zuga, amely a közigazgatással kapcsolatba ne kerülhetne, el kell fogadnunk azt a tételt, hogy a közigazgatási tisztviselőnek a jogi élet minden ágában kell annyi tájékozottsággal rendelkeznie, hogy felismerje, miről van szó, és szükség esetében fel tudja keresni az adott esetre vonatkozó jogszabályokat.

Áttekintéssel kell tehát rendelkeznie az egész joganyag felett, és ismernie kell az egyes jogintézmények alapvető, vagyis lényeges szabályait.

A vizsga tárgyai a 2.300/1934. M. E. sz. rendeletben helyesen vannak megjelölve, csak körülírásaikon módosítanék egy keveset.

a) *Az általános vizsga* tárgyai volnának:

1. a magyar közjog;
2. a közigazgatási jog alaptanai (szervezet, működés, kiegészítve az állami háztartásra, továbbá a közszolgálati jogra vonatkozó alapvető jogszabályokkal);
3. a magyar magánjognak, továbbá a polgári peres és perenkívüli eljárásnak az alaptanai;
4. a magyar büntetőjognak és a bűnvádi perrendtartásnak az alaptanai.

Alább kísérlem meg annak pontosabb megállapítását, hogy az egyes tárgyakat milyen terjedelemben lehetne a jelölttől megkövetelni.

b) *A belügyi szakvizsga* tárgyai közt különbséget tennék aszerint, hogy azok az *általános* közigazgatás, avagy a *szakigazgatás* körébe tartoznak-e; az előbbiekből aztán részletesebb tájékozottságot követelnék, míg az utóbbiaknál csak a leglényesebb alapismeretek számonkérésére szo-

rítkoznám. A jelöltnek így is az ismeretek akkora körét kellene elsajátítania, hogy ez komoly próbára tenné képességét és szorgalmát egyaránt. A szorosabb értelemben vett belügyi igazgatási tárgyak volnának:

1. *a rendőri jog* (szervezet, rendőri szolgálat, karhatalom, nyomozás, rendőri büntető bíraskodás, egyesülési, gyülekezési, sajtójog; idegenrendészet, kivándorlás, erkölcse rendészet, tűzrendészet, közúti közlekedési rendészet);

2. *egészségügyi közigazgatás* (egészségügyi rendészet és igazgatás, gyógyítás és gyógyító intézetek, halottkémlés, temetés, hullaszállítás);

3. *jóléti igazgatás* (gyám gondnoki igazgatás, gyermekvédelem, szegényellátás, szociális szervezet).

A szakigazgatási tárgyak volnának:

1. *a vallás- és közoktatásügyi igazgatás alapismeretei* (vallásügy, oktatásügy, kisdédóvás, iskolán kívüli népművelés, testnevelés, művészeti ügyek, közalapok és alapítványok);

2. *a gazdasági igazgatás alaptanai* (mezőgazdasági, erdei, vízügyi, ipari igazgatás, a forgalom igazgatása, a biztosításügy vázlata [OTI, MABI, OMBI]);

3. *a honvédelmi igazgatás alaptanai*;

4. *a pénzügyi igazgatás alaptanai*.

II. A vizsga anyagának terjedelme.

Ha elfogadjuk azt a megállapítást, hogy a közigazgatási jogszabályok óriási tömegét egyetlen emberi agy sem képes befogadni és elraktározni, és ha mindezt az ismeretet mégis megkívánnók a jelöltektől, tudva követelnénk lehetlent.

Az ilyen követelés azért is helytelen volna, mert a lelkiismeretes jelöltet kétségbe ejtené az a tudat, hogy a követelményeknek nem tud megfelelni; a könnyelmű jelölt pedig még kevesebbet tanulna, és egészen a szerencsére bízna magát, mert becsületesen elkészülnie úgy sem lehetséges.

a) Ezt tartva szem előtt, az általános

vizsga tárgyainak tartalmát a következőképpen jelölném meg:

1. *a magyar közjogból* a jelölttől csak a hatályos anyagot kívánnám meg. Mellőzném tehát az állam területére, továbbá az Ausztriával, Horvátországgal stb. szemben fennállott közjogi viszonyokra vonatkozó és más hasonló hatályukat vesztett fejtegetéseket. De mellőzném a hatályos jogszabályoknak azokat a rendelkezéseit is, amelyeknek alkalmazására a közigazgatási tisztviselőknek csak kivételes esetekben, vagy sohasem jut alkalmuk, pl. az országgyűlési képviselőválasztás eljárásának szabályait.

2. *a közigazgatás szervezete és működése* köréből kirekesztenék minden olyan tárgyat, amely külön szakvizsga tárgya, vagy amelynek a gyakorlati közigazgatás jósága szempontjából kevés jelentősége van. A belügyi szakvizsga keretébe utalnám át a községek átalakulására, az önkormányzati testületek háztartására és az önkormányzati tisztviselők fegyelmi eljárására vonatkozó rendelkezéseket.

3. *a magánjogból* az egész anyag alapját kellene ismertetni, ideszámítva a kereskedelmi, váltó- és esődjog alapismerteteit is. *A polgári perrendtartásból* csak a nagyon szűk körre szorított azokat az alapismereteket, amelyeket mindenkinek illik ismernie. (Bíróságaink szervezete és hatásköre; a bírói határozatok és jogorvoslatok fajtái; hatáskör a gyermek törvényességének megtámadására, továbbá a kiskorúság meghosszabbítására és a gondnokság alá helyezésre irányuló perekben; a községi bíraskodás.)

4. *a büntetőjogból* meg kellene kívánni a büntetőtörvénykönyvek általános részeinek és novelláiknak ismeretét; továbbá a közönséges bűncselekmények fogalom meghatározását — a rokonbűncselekmények (lopás, rablás, csalás, sikkasztás stb.) megkülönböztető ismérveinek a szembeállításával; a súlyosabban vagy enyhébben minősítő körülmények (betöréses lopás, alkalmazott lopása, értékhatár stb.) ismeretét. Teljesen mellőzni kellene azonban a büntetési tételeket.

A bűnvádi perrendtartásból is csak a legáltalánosabb alaptanokat kívánnám

meg. A rendőri büntetőbírószági és a nyomozóeljárás pedig a belügyi szakvizsgáknak volna a tárgya.

b) *A belügyi szakvizsga* tárgyait a következő terjedelemben kívánám meg:

1. *a rendőri jogot* egész terjedelmében, amint azt fentebb már elősoroltam, kellő részletességgel, de az apró részletek és különleges rendelkezések mellőzésével;

2. *a rendőri büntetőbíráskodási eljárást* és

3. *a rendőrségi nyomozó eljárást*;

4. *a községek területi és szervezeti változását, az önkormányzati testületek háztartását és az önkormányzati tisztviselők fegyelmi eljárását*;

5. *a statisztika* alapelemeit;

6. *a néprendtartásból az anyakönyvelést, a nérviselést és a népforgalmat* (idegenrendészet, útlevél, kivándorlás);

7. *az egészségügyi közigazgatást* — a közegészségügyi törvények kellő ismertetésével, de mint mindenütt, itt is a felsorolások és az apró részletek mellőzésével;

8. *a jóléti igazgatás köréből a gyám-gondnoki, a gyermekvédelmi és a szegénygondozási rendelkezéseket, valamint a szociális szervezetet; továbbá munkásjóléti intézmények vázlatát* (munkaidő, munkabér, fizetéses szabadság stb.);

9. *a vallás- és közoktatásügyi*;

10. *a gazdasági* (mező- és erdőgazdasági, állategészségügyi, vízügyi, iparügyi, forgalmi) igazgatás alapismereteit, ideszámítva a társadalombiztosítás és a mezőgazdasági biztosítás vázlatát;

11. *a honvédelmi és*

12. *a pénzügyi közigazgatás* alapismereteit.

III. *A gyakorlati közigazgatás vezérkönyvei.*

Mindaz, amit fentebb kifejtettem, még mindig édes kevés arra, hogy a jelöltnek a felkészülésre, a vizsgáztatónak pedig a helyes kérdésre biztos alapot nyújtson. Annak a mérlegelése ugyanis, hogy me-

lyek a lényeges, és melyek a nem lényeges rendelkezések, ahány ember, annyiféle eredményre vezethet.

A kellő útbaigazítás, de főleg a közigazgatás jósága szempontjából ezeket a felfogásbeli eltéréseket és bizonytalanságokat csak úgy lehetne kiküszöbölni, ha minden egyes vizsgatárgyból megfelelő könyvet tudnánk a jelöltnek és a vizsgáztatónak a kezébe adni azzal az utasítással, hogy ahhoz alkalmazkodjanak.

Ezek a vezérkönyvek azonban nemesak a jelöltek és vizsgáztatók tájékoztatását céloznák, hanem azoknak arra is kellene szolgálniuk, hogy a gyakorlati közigazgatás minden intézőjét gyorsan útbaigazítsák a felmerült kérdésre vonatkozó jogszabályok nagy tömegében.

Ha ugyanis ezeknek a vezérkönyveknek teljes sorozata elkészülne, és azok minden közigazgatási tisztviselő rendelkezésére állanának, a gyakorlati közigazgatásnak ez a könyvtára — meggyőződésem szerint — nagymértékben hozzájárulna a közigazgatási ügyek gyors és helyesebb elintézéséhez; a fiatalabb nemzedék pedig már gyakorlati ideje alatt megismerkednék és megbarátkoznának azokkal a tankönyvekkel, amelyekből a gyakorlati közigazgatási vizsgákra készülnie kell.

A gyakorlati élet követelményei szerint ezeknek a vezérkönyveknek valamivel többet, helyesebben némely olyan anyagot is magukba kellene foglalniuk, amely a gyakorlati jogász tájékoztatására szükséges, de amit megtanulni, vagyis emlékezetben tartani nem kell, talán nem is lehetne. Az ilyen anyagot aztán a könyvben apróbb betűkkel kellene kinyomatni annak felütiintetésére, hogy a vizsga tárgya csak az a szöveg, amely nagyobb betűvel van szedve.

A szövegnek ilyen kettéosztása nem könnyű feladat, és nem is lehet remélni, hogy a vezérkönyveknek már az első kísérletei minden tekintetben megfelelőek lesznek; arra azonban biztosan lehet számítani, hogy az újabb kiadások mindig tökéletesednek, ilyen újabb kiadásokat pedig feltétlenül szükségessé fog tenni a tételes jogszabályoknak gyakori változása, tehát gyors elavulása.

Ilyen vezérkönyveknek az elkészítését és kiadását úgy vélném megvalósíthatónak, hogy az egyes művek megírására erre alkalmasnak mutatkozó szakembert kérnénk fel. Munkájáért megfelelő (talán 4-500 pengő) írói tiszteletdíjat ajánlanánk meg. A munka kiadása aztán hivatalból történnék, és a közigazgatási szerveket azokkal bőségesen el kellene látni, illetőleg azokat megszerzésükre kötelezni, valamint azokat a községi közigazgatási tanfolyam tankönyveiként is ki kellene nyilvánítani.

Van pedig ma

vármegyénk	41
thj. városunk	18
árvaszékünk	127
járásunk és kirendeltségünk ..	258
összesen....	444,

ha ezek mindegyikére átlagban csak három példányt számítunk, ez 1300 példányt tenne ki.

Van továbbá

nagyközségünk	1374
körjegyzőségünk	1480
községi és körjegyzőségünk	
összesen	2854

ha ezekre a községekre, továbbá a községi közigazgatási tanfolyam hallgatóira és a könyvárusi forgalomra, vagyis a gyakorlati közigazgatási vizsga jelöltjeire csak 1700 példányt számítunk, minden egyes kötetből 3000 példánynak az eladását lehet remélni. Ez pedig azt jelenti, hogy a példányok árát igen alacsony összegben (3-4 pengőben) lehetne megszabni, a vételárból tehát az összes költség megtérülne, az egyes közigazgatási szervekre pedig nem hárulna számottevő teher. Ha a költségeken felül felesleg mutatkoznék, ezt méltányos volna például felerészben az író további tiszteletdíjaként annak kifizetni, másik felerészben pedig az újabb kiadás költségeinek a fedezésére szolgáló alap növelésére fordítani.

A főcél mindenesetre az volna, hogy ezek a vezérkönyvek a közigazgatási ügy-

intézéssel foglalkozó tisztviselők lehetőleg valamennyiének az íróasztalán meglegyenek.

A végből, hogy ezek a vezérkönyvek a vizsga, de a gyakorlati közigazgatás céljának és követelményeinek is megfeleljenek, megírásuknál a következő irányelveket kellene szem előtt tartani:

1. minden tárgyból a lényeges rendelkezéseket kellene kiválogatni, az aprólékos részleteket, főleg a jelentéktelen rendelkezéseket ellenben egészen mellőzni kellene;

2. minden tételnél pontosan utalni kellene a jogszabálynak arra a helyére (§., bekezdés, pont stb.), ahonnan az merítve van;

3. ha a munkába olyan anyag kerül, amely a gyakorlati jogász útbaigazítása szempontjából jelentős, amelyet azonban nem kell, esetleg nem is lehetne az emlékeztetőben megtartani, ezt a szöveget apró betűkkel kellene kinyomatni; ezt tehát a mű írójának kellene ki- és megjelölnie;

4. a mű iránya szempontjából különös gondot kellene arra fordítani, hogy a szöveg világos és könnyen érthető legyen; ezért kerülni kellene a hosszú, összetett mondatokat, és rövid, lehetőleg tömön mondatokat kellene használni. Természetes, hogy a jogszabályok rendelkezéseit lehetőleg szószerint kellene a munkába felvenni; de ha a jogszabály rendelkezése homályos, vagy nehezen érthető, a mondatszerkezetet fel kellene oldani, hogy a jogszabály értelme már az első olvasásra világosan álljon az olvasó előtt.

IV. Kérdezési mód.

Sok, bár nem mindig jogosult kifogást hallunk a vizsgáztatók kérdezési módja ellen is.

Minthogy a vizsga sikere csak részben fordul meg a jelölt készülttségén, másik részen azonban kétségessé válhatik a vizsgáztató kérdezési módja miatt, erre vonatkozóan is bátorkodom néhány észrevételt megköszöndeni.

1. A vizsga sikerének, főleg ideges jelölttel szemben, fontos tényezője, hogy a

jelölt a vizsgáztatóban ne ellenséget, hanem jóakarátú bírálót lásson.

Az izgatott, legtöbbször szellemileg kifáradt jelölt nyugodtabb, és higgadtabban gondolkozik, ha úgy érzi, hogy személye iránt jóindulat nyilvánul meg. Ezért a jelöltekkel szemben általában udvariasan, előzékenyen, mondhatnám szeretettel kell viselkedni; ezzel nyerjük meg bizalmukat és növeljük bátorságukat, valamint önbizalmukat; azonfelül példát is szolgáltatunk arra, hogy miként kell majd nekik is, mint közigazgatási tisztviselőknek, a hozzájuk forduló felekkel szemben udvariasan, előzékenyen és türelmesen viselkedniök. Gyönyörűen fejezi ki ezt a gondolatot volt miniszterelnökünk volt tisztviselőihez intézett búcsújában: „Sohase feledjétek, mennyi ember hálája kíséri munkáitokat, ha gyors, de szeretetteljes és gyengéd kézzel intézitek ügyeiket.“

2. A jelöltekhez intézett kérdéseknek — szerény véleményem szerint — a mindennap előforduló esetek keretében kell mozogniok; ki kellene tehát zárni a különleges, ú. n. „érdekes“ vagy „fogas“ kérdéseket, amelyeknek helyes megoldása higgadt megfontolást és széleskörű gyakorlati ismereteket követel. Mindezt nem lehet megkívánni az izgatott és hiányos gyakorlati ismeretekkel rendelkező jelöltől, akinek képességeit és készségét különben a legegyszerűbb kérdésekből is meg lehet ítélni. A mellett figyelemmel kell lenni a jelölt működési körére, és főleg a gyakorlati kérdéseket abból a működési körből kell meríteni, amelyben tapasztalásokat szerezhetett.

3. Mellőzni kell az olyan kérdéseket, amelyek a gyakorlati közigazgatás szempontjából értéktelenek és csak a jelölt kifáradtságát és önbizalmának esökkentését eredményezik, pl. milyen színű papírosokba vannak csomagolva az állampénztárban a különféle pénzermék, szőke-e vagy barna a címertartó két angyal stb.

4. Lehetőleg kerülni kell a fogalom-meghatározások követelését, sőt értéke-sebbnek kell tekinteni, ha a jelölt a saját szavaival helyesen tudja körülírni a tárgyat. Ez valószínűleg kevésbé lesz szabatos, de nagyobb bizonyosságot nyújt arra, hogy a jelölt valóban érti azt, amit mond.

5. Nem helyes az olyan kérdés sem, amely valamely meglevő szervezet vagy intézmény szükségességének, vagy célszerűségének a bírálatát célozza, pl. van-e szükség a főispánra, vagy a járási szervezetre.

6. Nem helyes az olyan kérdés sem, hogy mondja el a jelölt valamely eljárásnak, pl. a bíróválasztásnak a menetét. Aki egyszer valaminő eljárásban résztvett, annak részleteit alig feleli el egykönnyen; nagyon nehéz feladat azonban valamely eljárásnak a menetét végiggondolni, amelyet a jelölt még nem élt át. Nem is jelentős az ilyen kérdés, mert amikor valaminő eljárásra sor kerül, módjában áll a tisztviselőnek, hogy az arra vonatkozó jogszabályokat áttekintse.

7. Helytelen a jogszabályok számának, és még inkább egyes szakaszai számának a kérdezése. Helytelen továbbá a jogszabályok pontjai felsorolásának a követelése — még akkor is —, amikor a pontok sorrendje fontos, pl. a községi kötelékbe beutalás esetében. Adott esetben ezt úgyis meg kell nézni az illető jogszabályban, mert az emlékezetben az nagyon hamar elmosódik.

8. Helytelen az olyan kérdés is, hogy valamely törvény milyen fejezetekre oszlik. Ez ugyanis az egész anyagnak olyan alapos ismeretét tételezné fel, aminőt a legjobban készült jelöltekől sem lehet megkívánni. Általában a kérdéseket akként kellene megválasztani, hogy azok inkább az értelmesség, mint az emlékezőtehetség próbatételére szolgáljanak. Lelkiismeretes tisztviselő ugyanis nem fogja elmulasztani, hogy az ügyintézésnél megtekintse a jogszabályt.

9. Helytelen a kérdésnek az a módja is: beszéljen ennek vagy annak az intézménynek a kifejlődéséről, vagy korábbi alakulatáról. Ekkora tájékozottságot csak jogtörténeti, vagy tanári vizsgán lehet követelni; a gyakorlati közigazgatási vizsgán azonban csak a hatályban álló joganyag keretében, és csak egyes dolgok kérdésére kell szorítkozni.

10. Nem helyes a legújabb joganyag kérdésése sem. A vizsgáztató, aki a legfrissebb jogszabály kialakulásában valamiképpen résztvett, ezt — természetesen —

nagyon is jól ismeri; de nem követelhetünk ekkora tájékozottságot a jelölttől, aki vizsgája előtt talán még arra sem ér rá, hogy a hírlapot figyelmesen elolvassa.

11. Nagyon fontos az is, hogy a vizsgáztató a kérdést világosan, érthetően tegye fel, nehogy a jelöltnek azon is kelljen gondolkoznia, hogy tulajdonképpen mit is kérdez a vizsgáztató. Pl. alig lehet tisztában a jelölt a kérdéssel, ha azt így tesszük fel: mikor szolgál a belügyminiszter rendelete az ingatlanra vonatkozó tulajdonjog telekkönyvi bekebelezésének alapjául. Ellenben rögtön megérti és meg is felel rá, ha azt kérdezzük: mi történik a felosztott egyesület ingatlanával. És az élet is így állítja eléje a kérdést.

12. A kérdés feltevésének módja mellett nagyfontosságú a jelöltre a vizsgáztató magatartása is. Helytelen, ha a vizsgáztató nem segít az elindulni nem tudó, vagy feleletközben megakadt jelöltnek. Az ilyenféle biztatás: „gondolkozzék csak” — nem segítség, sőt néha a hallgatásnál is rosszabb. Legtöbbször a legkisebb segítség felvillantja az elkészült jelöltnek az emlékezetét, aki aztán meg is adja a helyes feleletet.

13. A segítség elmulasztását tetézi, ha a vizsgáztató a helytelen feleletet nem igazítja helyre. Leghelytelenebb, ha a vizsgáztató megjegyzés nélkül tér át egy másik kérdésre, mert ez a jelöltben és a hallgatókban is azt a hitet keltheti, hogy a felelet helyes volt. De nem elég annak a pusztá kijelentése sem, hogy a felelet nem helyes, hanem meg kell mondani, hogy mi lett volna a helyes felelet. Legalább akkor tanulja meg a jelölt, amit addig nem tudott.

14. Megemlítem végül, hogy vannak, akik hibául róják fel a vizsgáztatónak, ha feljegyzí magának azokat a kérdéseket, amelyeket a jelölthöz intézni kíván.

Ez — véleményem szerint — csak annak a vizsgáztatónak volna hibául felróható, aki azért írna ki és tanulna meg tárgyából néhány kérdést, mert többet abból maga sem tud. Ilyet azonban képtelenség volna bármelyik vizsgáztatóról még csak feltételezni is.

A lelkiismeretes vizsgáztató azonban arra törekszik, hogy a jelöltet tárgyának

minden részéből kikérdezze, és így készült-ségét alaposan megbírálhassa. Az tehát nemcsak nem kifogásolható, de sőt dicséretreméltó buzgóság, ha a vizsgáztató minden egyes jelölt részére tételt (thézist) készít a végből, hogy mindenikhez tárgyának minden részéből intézzen kérdéseket. Az ilyen előre megfontolt kérdések biztositják a felteendő kérdések világosságát és szabatoságát is.

A kérdések ötletszerű feltevése esetében gyakran megesik, hogy a kérdések túlnyomó többsége ugyanegy tárgykörben, rendszerint abban mozog, amelyben a vizsgáztató leginkább otthonos.

Mindezt nem kioktatásképpen, hanem azért soroltam fel, mert meggyőződésem, hogyha a gyakorlati közigazgatási vizsgák tárgykörét sikerülne a vezérkönyvek meghonosítása útján helyesen körülhatárolni, és ha a vizsgáztatók alkalmazkodnának a vezérkönyvek tartalmához és a helyes vizsgáztatási módhoz, ezzel nemcsak a vizsga színvonalát és a jelöltek gyakorlati kiképzését emelnék, hanem nagy eredményt érnenek el közigazgatásunk intézésének a jogszerűsége és gyorsítása terén is.

Mély tisztelettel kérem ennél fogva Nagyméltóságodat, hogy javaslataimat elbírálni és helyeslésük esetében felhatalmazást adni méltóztassék arra, hogy az elfogadott javaslatok megvalósítása érdekében a szükséges további előterjesztéseket megtehessem.

Budapest, 1942. évi március hó 11-én.

Mély tisztelettel:

Dr. Ladik Gusztáv s. k.
a gyakorlati közigazgatási
vizsgabizottság elnöke.